

Jó startolótól jó befutóhoz került a stafétabot

Egyik új városunk könyvtárának sanyarú sorsát, hányattatásait panaszló írásunkban (*Könyvtáros*, 1986/12. szám – a szerk.) utalunk arra, hogy a szóban forgó „intézmény” szomszédságában egy gyári könyvtár is működik, ahonnan, bár akkor épp hogy csak körülnéztünk benne, igen jó benyomásokkal távoztunk, bizonyosságául annak, hogy Csepel szigetén sem sújtja „turáni átok” a könyvtárügyet, csupáncsak dolgozni kell. Lehetőleg jól. S persze az sem baj, ha az illetékesek valódi fenntartói szemlélettel (a „mi könyvtárunk”) tekintenek e létesítményükre, s főleg: nem csak nézik... El is határoztuk, hogy amint mód nyílik rá, újra, de most már az alaposabb megismerés szándékával felkeressük ezt a könyvtárt. Hátha itt fogjuk meglelni nyitját a titkok titkáinak: mért van az, hogy, az örökbecsű sláger szavaival, „az egyiknek sikerül, a másiknak nem”, vagy: itt „minden nagyon szép, minden nagyon jó”, miközben másutt?... De hagyjuk ezt! Az a fő, hogy ismét itt vagyunk a *Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtárában*, mert hiszen róla példálóztunk az imént, s arra kérjük *Miszori Sándorné* könyvtárvezetőt, mutassa be „birodalmát” a *Könyvtáros* olvasóinak.

– Ez a könyvtár tulajdonképpen 1959-től áll fenn – kezd egy kis történeti visszpillantással tájékoztatásunkat *Miszoriné* –, ekkor került ugyanis az élére az első szakképzett könyvtáros, *Máté György* személyében. Korábban egymást váltogatták a nem csupán képzetlen, de a könyvtári tevékenység fontosságát felfogni sem képes személyek.

– *Vagyis Máté György a könyvtáralapító?*

– Így igaz, és nincs ebben semmi túlzás. Másfél évtizedet töltött itt el, s nézzen körül, amit lát, annak alapjait ő rakta le. Mi, utódok csak tovább „építkeztünk”. Tudomásom sze-

rint jelenleg a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtárban dolgozik.

Tehát: irány Szentendre!

A múlt szüli a jelent, avagy startolni tudni kell!

Nehéz Máté Györgyöt a csepeli évekkel kapcsolatos emlékekről szóra bírni. Mint a tevékeny emberek általában, ő sem szívesen tekintget hátrafelé... Tömött kézitáskájában kéziratok, nyomdából érkezett, frissen elkészült kiadványok. Valamennyi az immár jó ideje nem csupán munkahelyének, de családjával egyetemben neki magának is otthont adó szeretett város, *Szentendre* múltját, jelenét tárja az olvasó elé. Hogy az oda látogató ne csak a mediterrán hangulatot árasztó környezet, a látvány varázsának adja át magát, ismerkedjen meg történetével, kulturális, művészeti kincseivel is.

Kapacitálásunk a múlt felidézésének érdeemes és szükséges volta mellett egyetlen érv hatására vált eredményessé. Arra hivatkoztunk – sajnos okkal – hogy a kevésnél is kevesebb írásos visszaemlékezés idézi fel, s őriz meg az utódok számára a szakszervezeti könyvtárak alapításának hőskorát. Mert az volt, idézőjel nélkül! Lapunkban is csak hosszas keresés után bukkantunk rá egy-egy olyan írásra, amely legalább felvillantja a kezdeti évek olykor bizony hátborzongató eseményeit, s az akkoriban folytatott heroikus küzdelmeket. Ezeket legtöbbször magányos harcosként küzdötte végig egy-egy fiatal, megszállott könyvtáros. Közben az idő vészesen múlik. Nem halogathatjuk tovább az emlékek begyűjtését! Ez hatott.

– Egyetem, népművelés, könyvtárszervezés vidéken... Munkahelyemet Szigetszentmikló-

son, a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtárában 1959. május 1-jén foglaltam el, egy percig sem gondolva arra, hogy több mint másfél évtizedet fogok ott eltölteni, s főleg, hogy milyent – kezdte Máté György a múlt felidézését. – Mit tudtam új munkahelyemről? Körülbelül annyit, hogy újjá kell szerveznem az üzem könyvtárhálózatát, azaz megbecsülést szereznem a könyvtáros munkájának (ez utóbbit főleg a fenntartók, azaz a helyi vezetők körében, hiszen az olvasók táborában ugyanez „automatikusan” megtörténik, ha jól mennek a dolgok). Egyébként – tudomásom szerint – a Csepel Autógyár volt ekkor az egyetlen nagyüzem, ahol nem szakképzett könyvtáros tevékenykedett. Iskolázatlan elődömnök ruhatáros volt az előző foglalkozása. Ettől ugyan még akár kiváló könyvtáros is válhatott volna belőle (hasonló példát nem egyet ismerünk mindketten), ám amilyen állapotban „megörököltem” tőle a könyvtárt, azt mutatta, ő nem óhajtott később joggal tisztelettel övezett kollégáink sorába emelkedni. Hogy egy kissé a dolgok élébe vágjak, a gyár hetilapjában, a *Fényszóró*-ban megjelent első írásomnak nem ok nélkül adtam azt a címet, hogy *Mi fán terem a könyvtáros?* Ezzel együtt (vagy ettől függetlenül) a helyi felsőbbbség kezdeti lépéseimet meglehetősen bizalmatlanul szemlélte...

(A krónikás tudatába akarva-akaratlan „beugranak” saját múltbeli emlékei. Például üzemi könyvtároskodásának első napja, amikor is még körül sem nézhetett új munkahelyén, máris magához rendelte a gyár mindenható igazgatója, s mint új dolgozójára ráripakodott, mondván, hogy képzeli azt, hogy egész nap csak „könyvtároskodik”! Mivelhogy az előd „bújtatott” KISZ-titkár volt, s ebből kifolyólag szegénynek annyi társadalmi tennivalója akadt, hogy sokszor napokig *kénytelen volt zárva tartani a könyvtárt*. Ennek az olvasókra gyakorolt hatását felesleges bővebben kifejezni a *Könyvtáros* hasábjain. S mivel az „utód” az igazgatói dörgedelem ellenére kitartott amellett, hogy ő bizony „csak” könyvtároskodni óhajt, s meg van arról győződve, hogy e tevékenység bőven ki fogja tölteni egész munkanapját, sőt, ahogy a dolgok állását látja, jó ideig az önkéntes túlórázástól sem szabad majd idegenkednie, sikerült már a legelső napon kivívnia a helyi legfőbb hatalmasság mélységes ellenszenvét. Akkortájt még nem volt szokásban ellentmondani a magasabb sarzsinak. A krónikás elnézést kér, csupáncsak azért „lopta be” kakukktójásként e saját emléket, hogy ezzel is

hitelesítse, mekkora értetlenséggel, s szóljunk nyíltan, műveletlenségéből eredő bizalmatlansággal, nemegyszer az „improduktív” tevékenységet folytató emberrel szemben érzett lenézéssel kellett megküzdenie ekkortájt az új, képzett, a szakszervezeti könyvtárügyet valóban életre kelteni és korszerű szintre emelni akaró fiatal könyvtárosoknak. Mentségükre szolgáljon: nem tudták, mire vállalkoznak...)

– *Gondolom, a bizalmatlanság nem szegte kedvedet, s a rendcsinálást megelőzően körülnéztél, hová is kerültél.*

– Ez magától értetődött. Nos, szóljak előbb a gyárról. Még a második világháború idején, 1943-ban Szigetszentmiklós és Szigethalom határában, az akkori Horthy-ligeten repülőgépgyárat építettek. A háborús viszonyok miatt, a várható és hamarosan – sajnos – be is következett bombázásokra gondolva, a gyár egyes üzemcsarnokait egymástól jó messzire, fél kilométer távolságra helyezték el. Hogyha légitámadás éri a gyárat, a becsapódott bombák minél kisebb kárt okozzanak, ne bénítsák meg az egész termelést. Az említett üzemcsarnokokat egy ötször öt, azaz mintegy huszonöt négyzetkilométer nagyságú területen szórták szét. Mint bizonyára tudod, a háború vihara s az azt követő változások annyi mással együtt, a magyar repülőgépgyártást is elsodorták, s a hat gyáreépületet (meg a köztük levő több száz méteres távolságot!) a béke éveiben örökül kapta az idővel oda beköltöző Csepel Autógyár.

Könyvtáros a targoncán

Számomra mindebből az szűrődött le gyakorlati tanulásgként, hogy nekem a legközelebbi és legfontosabb munkatársaim, legalábbis jó időre, az irdatlan gyárterületen ide-oda cikázó targoncák és félkész teherautók „pilótái”, azaz a gépkocsivezetők lesznek. Már a kezdet kezdetén ugyanis kitűnt, hogy egy „könyvtárhálózat”, no meg egy „központi könyvtár” irányítása, mozgatása lesz feladatom a közeli és távolabbi jövőben. Hogy mennyire volt ez „élő” *hálózat*, s mennyire *központ* a központi könyvtár, arról bőven lesz még szó. Tény, hogy mind a hat gyáregységben volt, ha nem is működött, *fiókkönyvtár*, s én „természetesen” a központi könyvtárban leltem munkahelyemre. Mármost. Ha amúgy gyalogosan akartam volna eljutni – lehetőleg minél gyakrabban – a gyáregységi könyvtárak-

ba, ráadásul cserére szánt könyvekkel megpakolva, ez nemigen ment volna. A gyaloglás, cipekedés még hagyján, hiszen fiatal „valék”, hanem a drága idő, amit egy-egy ilyen út felémészt... Nos, mivel a derék gépkocsivezetőket sikerült „érdekelte” tennem a könyvtár dolgaiban – olvasóvá szerveztem őket –, hamarosan megszokott látvánnyá szürkült a dolgozók szemének a döcögő teherautó, rajta egy nagy halom könyv, s a mellettük kuporgó könyvtáros. (Olykor, ha életem derűsebb pillanataiban jön rám az emlékezés, azzal hízelgek magamnak, hogy minden bizonnyal én vagyok az egyetlen magyar könyvtáros, aki még a munkahelyén belül is gépkocsival közlekedett.)

– *Ez volt a munka megkezdéséhez elengedhetetlenül szükséges technikai feltételek megteremtése. Most következik a „szakmaibb” viszonyok s a belőlük fakadó tennivalók előszámálása?*

– Nem lesz olyan hosszú „mustra”, mint egy klasszikus eposz seregszámálása, és nem is lelkes harcosok, sokkal inkább ellenséges „problémák” sorakoztak fel velem szemben. Nézzünk körül gondolatban, mint én annak idején tettem, a központi könyvtárban. Az idézőjel most már elmaradhat mellőle, hiszen feladatát tekintve valóban annak szánták a létrehozók. Helyiség? Az ötször öt, miként a gyárterület esetében, itt is „bejött”, csak hogy nem kilo-, hanem egyszerű méterben. A mindössze huszonöt négyzetméter alapterületű, irodának szánt szobában festői rendtelenségben egymásra hányva heverték a könyvek. (Mellesleg

a könyvtár annyiban valóban központi volt, hogy a központi irodaépületben „nyert elhelyezést”, ami nem volt előnyös számára, de erről a továbbiakban szólnék még.) Kiderült, hogy a *három évvel korábban*, 1956-ban feldúlt könyvtárban azóta nem volt még állományellenőrzés, az utolsó fél évben érkezett könyvek leltározatlanul vártak sorsukra. Síralmas kép fogadott a fiókkönyvtárakban is. Évek óta nem működött egyik sem, jó volt, ha folyosók sarkában elzárt és nem leszakadt ajtajú szekrényekben összedobált könyveket találtam. A központi könyvtárban elfekvőkkel együtt mintegy tíz és félezer könyvet kapartam így össze.

Persze azonnal teljes leltári revíziót kellett tartanom kötetszám, érték és tartalmi vonatkozásban egyaránt. Bevezettem a csoportos leltárkönyvet, kiselejteztem a rengeteg, még a harmincas évekből való bestsellert, giccset, ponyvát, amiket műveletlen elődeim igénytelen izlésű olvasóik befolyására vásároltak meg a könyvtárnak. (Lehet, hogy utódaim kénytelenek visszavásárolni jó részüket drágán és új kiadásban? De hagyjuk ezt, szerencsére e pillanatban nem ez a „témánk”.) A rendbe rakással egy időben természetesen megkezdtem a tervszerű állománygyarapítást, s ami talán a legfontosabb, sikerült beindítanom a hálózat, azaz a fiókkönyvtárak újbóli működését is, akadtak minden gyáregységben olyan dolgozók, akik alkalmasnak látszottak arra, hogy idővel jó fiókkönyvtáros válják belőlük.

Kezdetől fogva szigorúan betartottam és betartattam a könyvtári órákat. Az nem fordulhatott elő, hogy az olvasó nyitvatartási időben bármelyik könyvtár ajtaját zárva találja!

Végül erőteljes olvasószervezésbe kezdtem, de, ha futja az időből, szeretnék erről is részletesebben szólni.

– *Engedelmeddel összefoglalnám az eddig hallottakat: új élet kezdődött a Csepel Autógyár könyvtárhálózatában, s tudultak „belé” az olvasók.*

– Szó sincs róla. Messze voltunk még ettől. Ekkor és még jó ideig nagyon is kevesen nyitották ránk az ajtót. Mellesleg az olvasók nyilvántartását is rendbe kellett tenni. Amikor 1959-ben átvettem a dolgok intézését, 1949 olvasónk volt, mint utóbb kiderült – papíron. Az év végére számuk leolvadt 1879-re. Pedig az eltelt háromnegyed évben tettem egyet s mászt az olvasószervezés érdekében. A csökkenés oka, nem nehéz kitalálni, az volt, hogy „menet közben” kidobtam a „holt lelkek”, a

csak papíron létező, de a könyvtárnak közelébe sem járó olvasók nyilvántartó kartonjait. Ezzel persze vállalnom kellett annak a látszatát is, hogy íme a „szakember” még a korábbi olvasógárdát sem tudja megtartani. Csakhogy a következő, immár teljes évet 2400 olvasóval zártam, és ezek léteztek is. Egy és háromnegyed évi működésem egyenlege tehát: az olvasótábor mintegy a negyedével növekedett. De addig még hosszú és göröngyös volt a csaknem két évig tartó út.

Az „új élet” kisarjadását az is nehezítette, hogy nem csupán kicsi és zsúfolt volt a központi könyvtár helyisége (mert ne feledjük, alapjában ott dőltek el a dolgok), hanem – amire már utaltam – főleg az, hogy az igazgatósági irodaépületbe telepítették. Igaz, földrajzi értelemben, valóban a gyár központjába, ám oda nem szívesen tették be a lábukat a melósok. Egyszerűen feszélyezve érezték magukat a tiszta, fehérköpenyes tisztviselők és műszakiak társaságában az olajos munkaruhájukban, ahogy kijöttek a géptermekek. Nyomozásmat tovább folytatva, melynek során azt kutattam, hogy az egyes dolgozói rétegek miért kerülnek el a könyvtárat, arra a megállapításra jutottam, hogy az adminisztratív alkalmazottak, sőt az üzemi elit, a műszaki értelmiségiek körében is nagyfokú tartózkodás figyelhető meg a szakszervezeti könyvtárral szemben (mostantól kezdve csak könyvtárt mondok, de beleértendő a központi könyvtáron kívül az egész fiókkönyvtárhálózat is). Nem volt nehéz rájónnom a tartózkodás okára. Az a sok keserű tapasztalat tartotta őket távol, amelyet éveken át elődeim „jóvótából” szereztek. Miféle könyvtárkép alakulhatott ki ennek a gyárnak a dolgozóiban, főleg a műveltebb, olvasottabb rétegek körében, látván az egymást felváltó „könyvtárosok” műveletlenségét, szakmai hozzá nem értését, s nem utolsósorban azt tapasztalván, hogy e személyek legkisebb gondja is nagyobb volt annál, hogysem például a nyitvatartási időt betartsák, pedig ehhez különösebb iskolázottság sem kellett. Partneri viszony? Az olvasónál klasszisokkal alacsonyabb műveltségű könyvtárossal? Nevetséges!

– *A Te esetedben is beigazolódt, hogy a könyvtár sorsa – a könyvtáros! Mégis, mit lehetett tenni ebben a helyzetben? Végül is nem állhattál ki a gyár udvarára, kiáltozva, hogy: „emberek, én más vagyok, mint az elődeim, higgyék el, mátlól fogva érdemes könyvtárba járni” stb.*

– Pedig ezt kellett tennem, más út nem volt.

No, nem álltam ki az udvarra, és nem is a hangszálaimat vettem igénybe ahhoz, hogy meggyőzzem a hitetleneket: más szelek fújnak a könyvtárban... Elővettem a jó öreg, bevált szervezési módszereket. Csak arra ügyeltem nagyon, hogy mindig a célba vett „közeg” igényeihez alkalmazzam őket. Soroljam?

Quasimodo Csepelen

A könyvtár szakmai értelemben vett rendbe tételével egy időben sorozatban szerveztem az *irodalmi rendezvényeket, író–olvasó találkozókat*. Viszonylag rövid időn belül sikerült a könyvtár körül az irodalomhoz jobban vonzó emberek közül egy kisebb közösséget teremtenem. *Irodalombarátok körének* neveztük el magunkat. Emlékezetes „húzásunk” volt, mert általa egy csapásra reflektorfénybe került a könyvtár, amikor az éppen hazánkban tartózkodó Nobel-díjas olasz költőt, *Salvatore Quasimodot* meghívtuk körünkbe, s el is jött hozzánk. „Jogcímünk” is volt a meghívásra – amit a költő verseinek magyarra átültetője, *Képes Géza* el is újságolt neki. Az tudniillik, hogy mi ismerjük költészetét a legjobban Magyarországon, hiszen verseit még kötetének hazai megjelenése előtt összegyűjtöttük és lesoksorosítottuk a magunk számára. Mondanom sem kell, egy ilyen „könyvtári” eseményről tudomást szerezve a gyári értelmiség is felkapta a fejét.

A gyár grafikusai, műszaki rajzolói körében segítőtársakra találtam *kiállítások* összeállításához is. S mind e közben üzemi lapunkban, a már említett *Fényszóróban* sorra írtam könyv-, könyvtár-, irodalom- és művészetnépszerűsítő cikkeimet, némelyikkel nem kis vitát kavartam.

Mindent egybevetve a könyvtár és az irodalombarátok körének mozgalmas tevékenysége, s egyben igényessége új színfoltként jelentkezett a gyár művelődési életében. S mint ilyenkor ez már lenni szokott, akadtak, akiknek nem tetszett... Mi nem tetszett? Azt suttogták, hogy „értelmiségi klikk” meg „vajtfülűek” társasága vagyunk. Érdekes, ahol megjelenik a művelődés igénye, azonnal kiváltja (majdnem azt mondhatom: provokálja) a szellemi restség, igénytelenség ellenszenvét, mi több, gyanakvását.

Ezt azonban még kibírtuk volna, hiszen az eredmények: a kulturális élet felpetzdülése, az olvasók számának gyorsuló ütemű növekedése minket igazolt. Csakhogy... a külső körülmé-

nyek is változóban voltak. A hatvanas évek második felét, a hetvenes évek elejét írtuk; sokan kiléptek a gyárból, nőtt a tévé-, sőt az autótulajdonosok tábora, a hétvégeket a kiskertekben kezdték eltölteni – nem olvasással. Érezhetően megcsappant az érdeklődés az irodalmi rendezvények iránt.

– Amiket felsoroltál, valamennyi máig ható trend, olyan irányzat, ami ellen lehet harcolni, csak nem érdemes. Sőt, újabbak is feltűntek a láthatáron: most már a videóval riogatják a könyvtárosokat, újfent elparentálva a könyvet, mint senki által nem használt „mediát”. Ezzel szemben én 1987 kora tavaszán, tehát az általad említett időszaknál majd két évtizeddel később felkerestem egy könyvtárat, és nem egy ötször ötméteres lukban találtam magam, hanem egy gyönyörű, tágas, korszerűen berendezett könyvtárban, ahol trend ide, jóslatok kuvikolása oda – zajlott az élet: tele volt olvasókkal. Gyerekek és öregek, munkások és értelmiségiek otthonosan jártak–keltek benne, csevegtek a mindig mosolygó (és nagyon csinos) könyvtáros hölgyekkel. És nekem azt mondták, hogy ez a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtára. Te meg most közölte, hogy már húsz évvel ezelőtt felfedezted a hanyatlás jeleit. Hogy van ez?

– Csak annyit mondtam, hogy az irodalmi rendezvények iránt csökkent az érdeklődés, azt nem, hogy a könyvtár, az olvasás iránt is. Egyébként is úgy látszik, nem csupán ellen-drukkerek vették körül azokban az években könyvtárunkat. A fordulatot az 1961-es év hozta meg. Ekkorra készült el a gyáron kívül, de közvetlen a főbejárat mellett az új művelődési ház. Benne eddigi alapterületének négyszerezését kitevő 100 négyzetmétert kapott a könyvtár. Megfelelő előtanulmányok után magam terveztem meg térkialakítását és berendezését. Elég jól sikerült.

– Engedd meg, hogy közbeszóljak. Ezt az „elég jól sikerült” megállapítástod elfogadom a kötelező szerénység megnyilvánulásának. Előtem van azonban a Könyvtáros 1962. évi 7. száma, amelyben Gerő Gyula, akit mint a könyvtárépítés és -berendezés szakértőjét sem kell bemutatnom, ennél valamivel többre értékelte könyvtáradat. Például ilyeneket írt: „...az Autógyár szakszervezeti könyvtára nagyon sok jó ötlettel várja a (szakmabeli) látogatót... (előnye) a művelődési otthon zajosabb részeitől való célszerű elszigetelése... másik előnye, hogy külön bejáratot lehetett létesíteni a könyvtár látogatói számára. Ugyanakkor a művelődési otthon többi részével megfelelő kapcsolatot teremt

a hosszú üvegfolysó. Ez... könyvtári kiállítások céljára is rendkívül alkalmas... a házilag készített fémbútorok közül külön felhívjuk a figyelmet... a guruló fém könyvvállványokra...” Nem sorolom tovább. A szerző elismerő megállapításait fényképes illusztráció is hitelesíti.

– Tény, hogy most már lehetett és kellett is igazi könyvtárat csinálni! Kézikönyvtárral, folyóiratokkal, szabadpolccal, helybenolvasási lehetőséggel, délutáni, estébe hajló nyitvatartási idővel. Könyvtárunk egy csapásra a jó elhelyezésű nagyüzemi könyvtárak élmezőnyébe jutott. Szakszervezeti kiadványok címlapjára került, a róla készített fényképekkel illusztrálják ma is a könyvtári kézikönyveket.

– És miként fogadták a gyári dolgozók? Ide is csak szállingóztak, mint korábban?

– Ugrásszerűen megnőtt a forgalom, az olvasók és a kölcsönzött kötetek száma. Egyébként a gyár főkönyvelője is felkereste az új könyvtárat, s mikor meglátta az ürességtől tántorgó könyvespolcokat, megdöbbsent, majd óriási örömmel így kiáltott fel: „Máté elvtárs, azonnal kiutalok önnek 70 ezer forintot könyvvásárlásra”. Képzelted, mit éreztem, hiszen ez az összeg az akkori könyvbeszerzési keretösszegünknek majdnem a kétszerese volt. (Mellesleg – a jelenbeli helyes értékelés kedvéért teszem hozzá – ezért a pénzért akkor csaknem egy családi házat lehetett venni.)

Az ajtó nyitva áll

Egyébként az 1959-ben kapott 30 ezer forintról akkorra már évi 40–44 ezer forintra sikerült feltornáztatnom ezt az összeget az illetékesekkel.

Működésem további éveiben arra törekedtem, s ez általában sikerült is, hogy a könyvbeszerzés finanszírozására rendelkezésünkre álló anyagi fedezet arányban álljon egyfelől a növekvő olvasói igényekkel (beleértve az olvasótábor számbeli növekedésén kívül a minőségi igények emelkedését is), másfelől a meredeken emelkedő könyvárakkal.

– A könyvtár kiköltözése a gyár területéről új feladatok, gondok forrása lett...

– A vasas szakszervezet, azzal, hogy a gyár melletti parkban építtette fel a művelődési házat, s itt kapott helyet a könyvtár is, a kezembe adta az új lehetőséget: megnyitni a könyvtár ajtaját a helybeli lakosoknak is. Nem haboztam egy percig sem: s a nyitott ajtón áradtak be a környékbéli diákok (tudvalevő, ők a legmozgá-

konyvabb, a legkíváncsibb s egyben a minden újra legfogékonyabb „népség”), de bebállagtak a környék nyugdíjasai is. Megcsodálták a könyvtár gazdag könyvgyűjteményét, s záporoztak felém a kérdések: ők vajon beiratkozhatnak-e? olvashatják-e ezt a sok szép könyvet?

– *Gondolom, 1961-ben sem volt a Csepel Autógyár környékén rózsásabb a tanácsi könyvtárak helyzete, mint 1986–87-ben. Magyarán: a lakossági igények kielégítése hagyott kívánni valót maga után.*

– Azt nem lehet mondani, hogy rosszabb volt mint ma; akkor is nagyjából a nullán állt. Így hát persze, hogy befogadtam a lakóterületi olvasókat. Ám a gyár illetékes vezetői közül nem mindenki lelkesedett ezért. Ez bizonyos fokig érthető volt, utóvégre a gyár „állta” a könyvtár fenntartásának, mi több, szinten tartásának anyagi terhét. Megkísérelték tehát „adminisztratív eszközökkel” visszaszorítani az olvasni vágyó helybelieket. Kitalálták, hogy aki nem autógyári dolgozó, az csupán leülhet, de csak olvasni, helyben, vagyis nem kölcsönözhet. Az „enyhülés” jele volt, amikor már kölcsönözhetek, de magasabb beiratkozási díjat kellett fizetniük (erről hamar kiderült, hogy „önkényes” döntés, ilyen nem lehet csinálni, és vissza is vonták). Miközben folyt ez a hercehurca, én gyűjtöttem az érveket, „bebizonyítottam”, hogy a „külsők” többsége autógyári dolgozók gyermeke. Ezt követően azt is bebizonyítottam, hogy a nyugdíjasok zöme is a gyár nyugdíjasa. S végül előálltam az érvek érvével: alig akad olyan környéken lakó család, amelynek legalább egy tagja ne a mi dolgozónk lenne. Márpedig a gyári dolgozó jogosult például mesekönyvet is hazavinni, s ki „ellenőrizi”, hogy azt nem a gyereke fogja olvasni... Végül győzött a józan ész; egyet azonban megígértettek velem: propagandát, olvasószervezést csak a gyáron belül folytatok, és akkor jöhetnek a külső olvasók, akárhányan. Mellesleg, mivel időközben a gyári fiókkönyvtárakat is sikerült életre keltenem, s ügyeltem arra, hogy mindig el legyenek látva olvasmányos könyvekkel (ezeket a fiókkönyvtárakat ugyanis a „minőségi olvasásra” felkészítő előiskoláknak tartottam), a gyári olvasók amúgyis többségbe kerültek. Kialakult a – szerintem egészséges – 60 : 40 százalékos arány az ő javukra. Más kérdés az, hogy a lakóterületi olvasók befogadásával milyen mértékben „járultunk hozzá” a környékbéli tanácsi könyvtárak siralmas állapotának a jelenig is tartó „megkövülé-

séhez”. Akárhogy is van, ma sem tudnék ajtót mutatni annak, aki az „én” könyvtáramba be bocsáttatást kér.

– *Milyen igénybeli változás állt be a lakóterületi olvasóknak a könyvtárban való „meghonosodása” révén?*

– Egyre több középiskolás diák „fedezte fel” magának könyvtárunkat: ők már nem „valami jó izgalmas vagy szerelmes könyvet” kértek, hanem szakirodalmi összeállítást a másnapi dolgozathoz. A legszorgalmasabb könyvtárlátogatók közé tartozott egy csinos, szőke diáklány, a ráckevei *Ady Endre Gimnázium* tanulója, bizonyos *Molnár Márta*...

– *Nagyon kérek, egyelőre ne mondj többet róla. Hagyjuk a vele kapcsolatos mondanivalóidat beszélgetésünk végére, úgyis tudod miért, s majd a kedves olvasó is megtudja. Előbb azonban még azt szeretném, ha, mivel úgyis a megnövekedett olvasói igényekről beszélünk, szólnál néhány szót arról a példás szakmai munkakapcsolatról, amely a gyár szakszervezeti és műszaki könyvtára között kialakult. Hiszen e két könyvtártípus együttműködése még napjainkban is inkább jámbor óhaj, mint élő valóság.*

Nem „szomszédvár” a két szomszéd „vár”

– Akit érdekel a téma, ajánlom, hogy lapozza fel a *Könyvtáros* 1966. évi 4. számát, s olvassa el benne *A műszaki és a szakszervezeti könyvtár együttműködése a Csepel Autógyárban* című írást. Szerzője, *Hegyí Nándor*, aki sajnos már nem él, a gyár műszaki könyvtárának vezetője volt hosszabb időn keresztül, cikkében elmondta, hogy már évekkel korábban „látzatmegoldások nélkül” teremtettük meg, építettük ki együttműködésünket, ami nem merült ki abban, hogy „átírányítottuk egymáshoz az olvasókat” meg „plakáton hívtuk fel a figyelmet a másik könyvtárra” stb. Ellenben felismertük a két könyvtár távlati feladatait, igyekeztünk azokat egyfajta társadalmi tevékenység keretében megosztani. Úgynevezett „dokumentációs brigád” hoztunk létre műszaki, illetve szakszervezeti könyvtárosokból, akikhez két mérnök is csatlakozott. A brigád tagjai arra törekedtek, hogy megteremtsék önmagukban és az emberekben a „két kultúra” szintézisét. Összehangoltuk könyvtáraink gyűjtőkörét, elvileg azon az alapon, hogy a műszaki könyvtár a mérnökök és technikusok szakirodalmi igényeit, a szakszervezeti könyv-

tár pedig a szak- és a betanított munkások továbbképzéséhez szükséges dokumentumokat gyűjti és tárja fel.

Hegyri Nándornak döntő szerepe volt abban, hogy a mérnökök kezdeti idegenkedése a könyvtártól (és tőlem), amit elődeim számlájára írhattam, oldódni kezdett, immár partnernek tekintettek engem, a gyár egyetlen nem műszaki felkészültségű értelmiségi dolgozóját. Ez persze a könyvtár presztízsét is emelte, ezért örültem neki. Magam az üzemi lapban a Hegyi Nándi – nekem „Nándi” marad örökre – idézett cikkéhez hasonló szellemű írásban *Két könyvtár – két kultúra* címmel igyekeztem a dolgozók figyelmét könyvtáraink szolgáltatásaira irányítani. A műszaki és a szakszervezeti könyvtárak együttműködését szorgalmazó tevékenységünk „gyümölcse” volt az a cikk is, amelyet közösen írtunk *A két szomszédvár: az üzemi műszaki és a szakszervezeti könyvtár* címmel, szorgalmazva másutt is az általunk annyira fontosnak tartott együttműködést. *A Műszaki Könyvtárások Tájékoztatójának* 1962. évi második számában jelent meg.

– *Hegyri Nándor megbecsült és gyakran jelentkező szerzője volt a Könyvtárosnak is. Mindenkör örömmel közöltük írásait, mivel azokban szakmailag magas színvonalon, megtámadhatatlan érvekkel küzdött a „két szomszédvár”-szemlélet ellen. Minden sorával azt bizonyította, hogy testestől-lelkestől híve a közművelődési és a műszaki könyvtárak szoros együttműködésének, nem „alapfokon”, hanem a szakmai tevékenység lehetőleg mind több területén, mindkét könyvtár típus hasznára. De térjünk vissza beszélgetésünk fő témájához. Ha jól számolok, lényegében autógyári működésed első évtizedét „vettük át” eddig. Mozgalmas tíz év volt, s végegyenlege: új, korszerű könyvtár, növekvő érdeklődés a dolgozók minden rétegéből iránta, azaz az olvasás iránt. Szakmai közhely, hogy bizonyos „telítettség” felett egyre nehezebb további eredményeket elérni, főleg az olvasók létszámának növelésével. Mit tüsszél magad elé további célként, s hogyan kívántad azt elérni? Egyáltalán sikerült-e?*

– Erőfeszítéseimet arra kellett összpontosítanom, hogy tovább növekedjék az autógyári olvasók száma, mindenekelőtt a munkások köréből. Gyárunkban ez idő tájt rekonstrukciós munkák folytak, illetve fejeződtek be, megtörtént a termékszerkezet átalakítása, a csatlakozás a járműprogramhoz, s nyomukban kibontakozott a szocialista brigádmozgalom.

Tudtam, a továbblépés feltétele a fiók-

könyvtári hálózat munkájának magasabb szintre emelése, hiszen ezek voltak az „első vonalban”, a még nem olvasó munkások közvetlen közelében. Minthogy a fiókkönyvtárosi gárda már megvolt, a jobb elhelyezési körülmények megteremtése jelentette a következő és legsürgetőbb feladatot. Ez a törekvésem sikerrel járt; a legtöbb fiókkönyvtár új, nagyobb helyiséget kapott, közülük némelyik akkorát, hogy a könyveket, miként az egy „igazi” könyvtártól elvárható volt már akkor, *szabadpolcon* tudtuk az olvasóknak felkinálni böngészésre, válogatásra.

A számok bizonyítanak

Mindez azt eredményezte, hogy míg kezdetben a fiókkönyvtárak az egész hálózat forgalmának mindössze 14 százalékát „adták”, 1974-re már 37 százalékkal részesültek belőle. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy a beiratkozott olvasók aránya is megváltozott az autógyári dolgozók, s közöttük is a fizikai foglalkozásúak javára. Mint már említettem, kezdetben (1959) az olvasók száma (papíron!) 1949 volt, 1974-ben viszont 4062. A másfél évtized mérlege tehát: megduplázódott létszámú olvasótábor. Mit tesz egy korszerű, tágas könyvtár, meg a munkafeltételek kedvező alakulása!

– *És a könyvtáros, aki szakképzett is, meg dolgozik is.*

– A számszerű növekedésen belül kedvezően alakultak az arányok is. Az autógyári dolgozóknak kezdetben mindössze 12 százaléka volt könyvtári tag; 1974-ben már 26 százalékuk. S mivel időközben megnyitottuk a könyvtárat a lakosság számára is, nem érdektelen emlékeztetnem arra, hogy 1974-ben a lakóterületi olvasók szép számú beáramlása ellenére az autógyári dolgozók – mint ezt már jeleztem korábban – 60 százalékos többségben voltak. A könyvtár tehát nem veszítette el üzemi könyvtári jellegét. S még két „minőségi” adat: 1974-re a 18 éven felüli olvasók kezdeti 50 százalékos aránya 85, a fizikai dolgozók ugyancsak kezdeti 25 százalékos részvétele 39 százalékra emelkedett. Mindebben „benne volt” a szocialista brigádmozgalom szervezőmunkája is: 1970-ben 27, 1974-ben már 137 – a brigádoknak több mint a fele – kötött olvasási szerződést a könyvtárral.

S végül hadd terheljem az olvasót még egy adattal: mindezek nyomán a kölcsönzött kötetek száma az 1959. évi 14 600-ról 1974-re

83 400 kötetre emelkedett. Ehhez persze az is kellett, hogy a választék, vagyis a könyvvállomány eközben a kezdeti 10 500 kötetesről 38 800 kötetesre emelkedjék (a tartalmi, minőségi változást az ismeretközlő művek kezdeti 14 százalékos részesedésének 33 százalékosra történő emelkedése jelzi).

– *Hallgatom az imponáló adatok sorolását és arra gondolok, hogyan bírtad az ezzel járó hatalmas munkát egymagad elvégezni.*

– Ekkora forgalomnövekedés (nem szólva a kapcsolódó belső munkáról) megkívánta a könyvtárban dolgozók számának növelését is. Kezdetben magam voltam, 1974-ben már négyen voltunk. Mondanom sem kell, hogy mindig csak hosszú „lemaradás” után kapott a könyvtár egy-egy új munkaerőt. Személyi ellátottságunk így állandóan a munkaerőnorma alatt volt.

– *Gondolom, csepeli munkálkodásodnak e vázlatos ismertetését végigolvasva egyetért velem az olvasó: a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtára – vezetésed alatt – megérdemelten kapta meg két alkalommal, 1971-ben és 1974-ben is a „Kiváló könyvtár” címet. Egy szál „elvarrásával” azonban még adószai vagyunk olvasóinknak. Hogy is volt az a bizonyos Molnár Márta „ügy”?*

– Nos, mint már említettem, a könyvtár külső olvasók részére történt megnyitását követően a legnagyobb számban a környékbeli diákok éltek a számukra nagyszerű és egyetlen lehetőséggel, hogy hozzájuthatnak a tanuláshoz nélkülözhetetlen szakirodalomhoz.

A hozzánk járó környékbeli diákok közül Molnár Márta nemcsak gyakori könyvtárlátogatásaival, a szakirodalomban való bűvárkodásával tűnt ki (ennek okát, irodalomrajongását, ismertem, többek között felhívták rá figyelmeztető tanárai, Kovács József és Fejérdy Győző barátaim), hanem azzal is, hogy szemmel láthatóan érdekelte a könyvtár „mint olyan” is. S benne a könyvtárosi tevékenység. Érettségi után a gyárban dolgozott, majd, amikor új munkatárs felvétele került nálunk napirendre, s az ajánlkozók között az ő nevét is felfedeztem, habozás nélkül őt választottam. Arra gondoltam, olvasó korából ő már jól tudja, olyan könyvtárba kerül, ahol a munkaidő nem „olvasgatással” telik el, itt sokat kell dolgozni. A legrövidebb időn belül kiderült: jól választottam... De, ha nem tévedek, erről te is meggyőződhetél, amikor ez év elején a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtárában jártál.

Molnár Márta, azaz Miszori Sándorné ma a könyvtár vezetője. Az utódom.

– *És ha minden terv szerint történik, róla s a mai autógyári könyvtárról fog szólni írásunk második része. Mi pedig múltat idéző beszélgetésünk végéhez közeledünk. Két kérdésre várok még választ. Van köztük némi – távoli? – kapcsolat is. Amikor máshová hívtak, nem sajnáltad otthagyni – tizenöt év után – a csepeli könyvtárat? S a másik: hogyan foglalnád össze – mintegy kivüüllőként – saját könyvtárosi személyiséged lényegét, netán ars poeticádat?*

– Az első kérdésre azt kell válaszolnom: nagyon sajnáltam, de megyei szintű feladatok vártak rám, nem hátrálhattam meg. Ami a második kérdéset illeti, mindig a tágabban értelmezett könyvtárosi magatartás híve voltam. Napi munkám mellett rendszeresen folytattam szakmai és kapcsolódó tanulmányokat. Figyelemmel kísértem a megyei és az országos művelődésügyi kérdéseket. Az így szerzett tapasztalatokat igyekeztem hasznosítani helyi, mindennapi munkámban. Ugyanakkor – úgy érzem – megvan bennem az a képesség, hogy tapasztalataimat megfogalmazzam, általánosítsam. Közvetételüktől azt reméltem, hogy általuk hozzájárulok az egész könyvtárügy előrehaladásához. *(Folytatjuk)*

Simay Norbert